

Major a csillagok között

Búcsú Lázár Ervintől

Lázár Ervin (1936–2006)

Dömdödöm... mondta Lázár Ervin egyik mesehősével, ami annyit jelent, hogy szeretlek. Ezt mondta, és most, hogy itt hagyta ezt a földi világot, úgy képzelem el őt, mint egy hatalmas, bajszos, jószágos óriást, aki fölébe hajol a tolnai tájnak, dömdödöm! – ismétli szelíd hangon, kezét a vidék fölé terjeszti, amit éltében szeretetével irodalommal varázsolt. S ily módon halhatatlanná. A valaha volt pusztát, a rácpácegresi szántókat, dombokat, dűlőutakat, cselédházakat, a csiraistállót és a gyerekkor minden zegét-zugát. Lázár Ervin égi érintésére most felneszelnek a pusztai férfiak, és asszonyok, gyerekek futnak elő meztélláb a porban

a lórédomb felől, megelevenedik minden, ami volt. Idegen vándorok térnek be a Nagysaroknál, parancsoló katonák érkeznek, bujdosók után kutatnak nagy hangú fegyveresek, titokzatos kujtorgó kér szállást az istállóban, kinek vére hajnalra szüntelen hull, hogy patakozva elöntse a világot, és holtakat kelt életre egy messziről jött ember...

Milyen nagy a föld, és milyen kicsi tér is elegendő volt ahhoz, hogy az író felfedezhesse az élet minden csodáját, minden fájdalmát, örömét, emberi nagyságát. Lázár Ervinnek az Isten termékeny teret adott a mindenség megélésére. Lenyűgöző mesélő, elbeszélő, megjelenítő képességével a dunántúli major világából szárnyalt fel, s lett az újkori magyar irodalom egyik legjelesebbje. Mennyire szerette megmutatni írásaiban a tolnai nyelv szépségét, s mint valami mágus, szavakat varázsolt elő a múltból, büszkén röptetve fel az immár csaknem elfeledett paraszti szerszámok, tárgyak megnevezéseit. Azt írta: kocsikenyőcs, s nem kenőcs, és tudni kellett, hogy arra a sárgás-vöröses kulimászra gondolt, amit egy lapos fadarabbal a szekér kerekének tengelyére meg a rúd forgójára kentek a kocsisok. De le is írta pontosan a művelet minden részletét, a sasóka, vagyis a szárnyas kerékszeg kiütésétől kezdve, a kocsilócs leemelésén át a tengely – vagy ahogy náluk mondták, a tengő – bezsírzásáig. Költészet ez, a munkaeszközök iránti tisztelet költészete, Ervin tudta, hogy meg kell őrizni mindent, amivel az ember veszködött a létért. Mennyi szeretettel tudta bemutatni még a traktort is, a pusztába érkezett Hoffhert (Hoffher–Schranz–Clayton–Shuttlewort), aminek kezelője reggelte szűrőlángot lövellő lámpával melegítette be a vas-körtét, ami a motor orra alatt ágaskodott elő! Megírta, hogy Belgiumban vagy hol látott egy kézműves múzeumot, a régi mesterségek eszközeit állították ki, s fáj-

lalta, hogy nálunk nincs ilyen. Csakhogy ő megmentette novelláiban, amit meg kellett menteni a feledés elől. Arany János-i szerelemmel ápolta a nyelvünket, s költött – leginkább a meséiben – neveket, kifejezéseket.

Néhányszor meglátogattam a kórházban. A nyáron még erejénél volt, ha erősen megviselte is az operáció. De aztán fokozatosan gyengült, s amikor már mostanában láttam, féltem, hogy nem lesz gyógyulása.

Egyszer már megijesztett. Brüsszelbe utaztunk kettesben. Amikor meghívták az írói találkozóra, azt mondta a hivatalnak, csak akkor hajlandó kimenni, ha én is megyek. Én ugyanígy, őt választottam útitársnak. Három nap volt az egész. Vacak, esős, hideg idő járt. Talán a cudar szél betegítette meg, gondoltam, amikor hirtelen rosszul éreztem, panaszkodott. Kiverte a veríték, a mellkasát fájlalta. Aztán láttam, másról van szó, a szív tájékán érezte a döfködő fájást. Nem sok örömről volt az útból, Ervin hazavágyott, fogadkozott, hogy nem utazik soha többé, nem való ez már neki... Meglepett a kedvetlensége, hiszen mindig jó társaság volt, nem unatkozott mellette sem a barátok, sem a nők...

Itthon kiderült, hogy műtétre van szükség, elhasználódta a szívbillentyűi, kettő helyébe műanyagot kell beültetni.

Talán akkor kezdődött. Óvatos lett, lassan járt, noha nem vetette meg azután sem a bort meg a cigarettát, de biztonságból mobiltelefont vitt magával az utcára, ha sétára indult.

Sétált öregesen. Kedélytelenül.

Pedig szépen tetéződött a pálya. Könyvei új és új kiadásokat értek meg, némelyiket idegen nyelvre fordították, díjakat kapott, s aztán a legszebb elismerések egyikét is, a Prima primissima fődíjat. Májusban sorozatos ünneplésekkel ülhette meg a hetvenedik születésnapját. Könyvet jelentetett meg tiszteletére Szunyoghy András a barátok írásaival, rajzaival.

Zavartan, de úgy tetszett, boldogan fogadta az ünnepléseket. Ám csakhamar kórházra várt rá, azt mondták: rutinműtétre.

Összegyűjtött novellái születésnapjára jelentek meg, újból kirakatba került a *Csillagmajor*, de egy függelékkal, egy új ciklussal. Ebben írt Lázár a ruhásszekény alján talált dobozról, melyből fényképnegatívok kerültek a kezébe, üveglemezre vett családi pillanatok. S ahogy forgatta őket, ősök elevenedtek meg, mint valami előhívóban, anya és apa és nagymama és mások, és megszólaltak régi hangokon, történetföredékek hallatszóttak a fekete üveglapokról. Utak és házak tűntek föl, lucernaföld és füzes, fécánkakas burrogott, ugartyúk füttyjele hasított az estébe, és ő ment gyerekként, boldogan, apja erős kezét fogva, fölfedezni az életet.

Fölfedezte, s most ránk hagyta.

Egy óriás, aki valaha a falusi iskolából hazafelé ballagó kisfiú útját állta, hogy az alig bírt továbbmenni, míg csak bátorságot nem nyert, s átlépdelt hatalmas testén, át az ingén, a mellényén, kabátja hajtókáján Rácpácegres felé, hogy elérjen a Nagysarokig meg a Kissarokig, ahol végre az apja karjába futhatott – egy óriás néz fentről a tájra Lázár Ervin tekintetével, átölelve pusztát, embereket, múltat ebben a szép ívű, klasszikus értékű életműben.

„...ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemben...”

Nagy Gáspár halálhírére

Nagy Gáspár (1949–2007)

Tán nem is a lényéből áradó szeretetet – hisz az oly öntudatlanul hatott, mint a be-
lélegzett tiszta levegő –, hanem páratlan
figyelmét csodáltam inkább. Egy „senki”
voltam, amikor megismerkedtünk, 1981
elején, másodéves bölcsész, szál publi-
káció nélkül természetesen, ő – s ez fia-
talon soknak számít! – majd kilenc évvel
idősebb, ismert költő már, de soha többé
nem kellett bemutatkoznom neki. Azon-
nal megjegyzett. Tudom, másokat is,
tekintet nélkül címre, rangra, vagy élet-
korra akár, néha úgy éreztem, minden,
a figyelmére érdemesnek tartott, bárhol

élő magyar s – térségbeli – nem magyar emberrel kapcsolatban áll. Mindegy
volt, hogy gyermekeiről, falujabeliekről, erdélyi vagy amerikai ismerőseiről be-
szélt, vagy éppen magas méltóságra jutott barátait emlegette föl, szemében a
derűnek s a sosem révedező, sosem érzelmes – sokszor a humoron is átszótt
– szeretetnek mindig ugyanaz a fénye villant meg félreismerhetetlenül. Éterien
varázslatos, ha kellett, keményen határozott, a figyelmet magára hívó ember
volt, de sosem teátrális, mélyen hívő, de sosem ájtatos, poétikusan játékos, de
sosem a valóságtól elrugaszkodott.

Bármiről esett szó, egyetértettünk többnyire, de – 1956 s „környéke” mellett
– leginkább a sportról, különösen a fociról beszélgettünk, éreztük tán, hogy
a (férfi)lélek az ilyesfajta szócserétől képes ma már csak szárnyalni igazán, a
politika – a majdnem mindent átszövő politika – bemocskol, s inkább földre
ránt (hogy manapság a foci is tisztátalan, jól tudtuk persze, de azt is, hogy a
játék, az Istentől való JÁTÉK, az soha). Gazsi ez az Istentől való tisztaság volt
köztünk, ezt védte, ezt szórta szét, s ezért adta életét. Újabb kori históriánk
kegyelmi pillanatát, a forradalmat – mindenestől, erkölcsi-szakraális sorsával s
parancsával együtt! – ezért nem a szaktörténészek, hanem ő értette itt Magyar-
országon a legmélyebben talán, ezért emelt szót érte félelem nélkül már a bűn-
részes hallgatás idején, s tudom, hogy földi életét e nemzetragasztó csodának
az 1989 után való újabb elárulása, cinikus széjjelhazudása rövidítette meg.

Kilenc napja már, hogy Nagy Gazsi, e vigasznak jött tünemény ott áll Te-
remtője előtt. Utolsó munkahelye, a Katolikus Rádió honlapját olvasgatom egy-
re, s semmi kétségem, hogy a reá emlékező sorok fölött az ő lelke rezeg mind-
untalan. Ács Margit és Bertha Zoltán, Pécsi Györgyi és Görömbei András, Mezey
Katalin és Gróh Gáspár, aztán Szabó András, a versmondó, a hit s a költészet

összhangjának avatott értője, Rónay László s a leánya korabeli Hanti Krisztina vesznek búcsút tőle többek között. Mindenki mást s máshogy ír, s mégis mindenki ugyanazt valamiképp. Hiába, legyen hívó vagy kételkedő az ember, Isten szándéka – s végzése – mindig érettünk való. Mert hinnünk kell: hogy végtelen szeretetéről tegyen tanúságot, ezért küldte őt a legnagyobb szükség idején nekünk, s hogy e most halhatatlanná lett példa erőterében nézzünk egymás szemébe újra – mert ma meg erre van a legnagyobb szükség Magyarországon! –, ezért szólította el. Tudjuk, Isten fiának szenvednie kell, hogy a megváltás valósággá legyen, s lám, az üzenet hibátlan pontossággal ért céljához megint. Mi, itt maradottak, Erdélyben, Budakeszin, Debrecenben, Budapesten és Nagykanizsán, a megrendültség sorait olvasva vagy körmölve egymás alá, vagy szemben a koporsóval, ott, a szülőföldön, Nagytilaj és Bérbaltavár között, e tovatűnni látszó jószág szívet súroló döbbenetében s ama sugárzó tisztaság nevében lettünk-lehetünk eggyé újra, s ráeszmélünk-ráeszmélhetünk talán: Nagy Gáspár így, búcsúzóban is azért él tovább, amiért küldetett.

N. Pál József

Oláh András

végzetszerű október

(Nagy Gáspárnak)

esőfüggöny mögé rejtett délutánok
 a levendula-illatú őszben
 – valami hiányzik belőle...
 utcára űzött éhező kutyák morgása
 ajtó mögötti tér homálya kísér
 szirénák sikoltoznak
 visszhangoznak a kimondatlanul hagyott nevek
 a téren lovas rendőrök masíroznak
 – posztmodern színdarab díszletei –
 csukott szemmel megyünk haza
 nem tudunk illendően viselkedni
 simogatjuk az omló falakat
 bent dolgoznak az integrált áramkörök
 ellenszegülés nincs
 – magunkra hagytak a könnyeinkkel...